עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הל"ו וע"ג מהל' סוטה הל' טו]:
ת ב מיי' פ"ח מהל' תרומות הלכה ח והלכה ו:

תורה אור השלם

1. וְלָקַח אַלְעָזָר הַכֹּהֵן מִדָּמָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ וְהִזָּה אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִדָּמָהּ שֶׁבַע פְּעָמִים:
במדבר יט ד
2. וְלָקַח הַכֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ מִדַּם הַפָּר וְהֵבִיא אֹתוֹ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד:
ויקרא ד ה
3. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֶת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְיָ וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל הַמִּזְבֵּחַ:
במדבר ה כה
4. יָדִיו תְּבִיאֵנָה אֶת אִשֵּׁי יְיָ אֶת הַחֵלֶב עַל הַחָזֶה יְבִיאֻנוּ אֶת הַחָזֶה לְהָנִיף אֹתוֹ תְנוּפָה לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא ז ל

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אי דפרה וכו' כ"ג דומיא דאלעזר. נ"ב כלומר דומיא דאלעזר דלא הוה כהן הדיוט והוא הדין לדורות מיהו בע"כ לאו דומיא ממש דאלעזר דהא קגן הוה ולא כ"ג וה"ל כפ' ערף בקלפי אותה לאלעזר ולא לדורות מ"ד לדורות כנ"ג ומ"ד לדורות נכהן הדיוט ע"ש בדף מב: (ב) ד"ה כל וכו' לא מי חלה כל"ל ומיהת לה ממתק:

מוסף תוספות

א. למה לי קרא למעט נשים מסמיכות וכל הנך עבודות. תוס' הרא"ש. ב. דאפילו בני אהרן בלא בגדי כהונה הוו להו זרים. תוס' הרא"ש. ועבודתם פסולה. ריטב"א. ג. כיון דלא כתיב בה בגדי כהונה לאו מחוסרת בגדים היא ואי לאו דמימעטא מקרא הייתי מכשירה בלא בגדים כבני אהרן בכגדים. תוס' הרא"ש. ד. דלדורות כשרה בכהן הדיוט דדריש אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר. תוס' הרא"ש. ה. דהתם בעי למילף מליקה דבן עוף משחיטה דבן צאן דחיבעי צפון משום הכי פרכינן מה לשחיטה בן צאן שכן קבע לו כלי, אבל הכא ילפינן הזאה דבן עוף ממליקה דבן עוף שאם מליקתו טעונה כהן כל שכן הזאתו הילכך ליכא למיפרך מה לשחיטה דבן צאן דחיבעי צפון משום הכי פרכינן מה לשחיטה בן צאן שכן קבע לו כלי. אבל הכא ילפינן הזאה דבן עוף ממליקה דבן עוף שאם מליקתו טעונה כהן כל שכן הזאתו הילכך ליכא למיפרך מה לשחיטה דבן צאן דחיבעי צפון משום הכי פרכינן מה לשחיטה בן צאן שכן קבע לו כלי. תוס' רי"ד. ו. כיון יד הכהן ובין המנחה. תוס' הרא"ש. ז. דחמשה שהביאו קרבן בשותפות אינם טעונים תנופה. שם. ח. [ודקאמר] כהן מניח ידו תחת יד הבעלים היינו למטה מידי הבעלים, שם: דלאו דוקא תחת יד בעלים אלא אצלם וכשהן חמשה אי אפשר אלא א"כ ישימו ידיהן זה על של חבירו אבל באדם אחד אפשר דלא הוי חציצה. תוס' רי"ד. ט. מ"ט [דכתיב] (במדבר טו כ') ראשית עריסותיכם ולא של גרם. תוס' הרא"ש מהירושלמי שם. י. כמו בבל מצרים עמון ומואב השנויים במס' ידים (פ"ד מ"ג). תוס' הרא"ש. כ. דשייכא בכל אדם חלת עיסתו אע"פ שאין לו קרקע ודמי קצת לחובת הגוף. שם. ל. דמשמע דמיירי בכל מקום אפילו במקום שאין ישראל. שם. מ. בתוס' הרא"ש ובתוס' רשב"י כתוב דערלה אסורה בהנאה. והמגיה על תוס' רשב"י מקשה על תוס' ממשנה לקמן נו: ועי' עצמו"י. נ. ריש כמה שנים שהתורף והקרח עומד עד הפסח ואין זורעים בודאי אלא אחר העומר, מיהו גם בזה יש להקל ולחלות בשעורים של אשתקד ושאר השנים, תוס' טוך.

ג) **חוץ** ממנחת סוטה ונזירה מפני שהן מניפות. וא"ת[א] תיפוק ליה דכל הני אינם כשרות נגדים לפי שהן מחוסרי בגדים דהא אמר בפ"ב דזבחים (דף יח:) דאפילו כהנים בזמן שאין בגדיהם עליהם כהונתם עליהם[ב] וי"ל דמיירי שנכנסו את הבגדים מ"ע י"ל כיון שלא נעטוו בבגדי כהונה לא הוו ממוסרי בגדים[ג]: **אי** דפרה אלעזר כתיב בה. פי' בקונטרס אפילו כהן הדיוט פסול וכ"ש נשים תימה הניחא למ"ד[ד] לדורות נמי בעי' (ה) כ"ג דומיא דאלעזר פריך שפיר אבל למ"ד בכהן הדיוט מרבינן ליה לדורות[ד] קשה דמאי פריך הכא גמרא דילמא מש"ה אינעריך[ה] (קרא) הכא למעוטי נשים משום דהעבודה מותרת בכהן הדיוט לדורות וי"ל דה"פ מדאינעריך התם לרבויי כהן הדיוט מכלל לגבי נשים פשיטא ליה לתנא דאין עבודה כשרה בהן וכן יש לפרש בסמוך אי דפנים וכו': **אי** דפנים כהן משיח כתיב. פי' בקונטרס הזאת הפרוכת ומזבח הזהב המוריס בפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ונראה לר"ש דאע"ג דפר העלם דבר מרבינן התם (מ"כ פ' ויקרא) דעבודתה כשרה אפילו בכהן הדיוט דמרבינן ליה מן ה' דהכהן המשיח אפ"ה מדאינעריך קרא לרבויי כהן הדיוט דכשר בה מכלל דפשיטא ליה לתנא דנשים אינן כשרות בה: **ומה** בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו קבע לו כהן להזאתו בן עוף שקבע לו כהן וכו'. וא"ת איכא למיפרך מה לבן צאן שקבע לו כלי[ו] (עץ לרז וחזוב) ומש"ה בעי כהן להזאתו אבל בן עוף שלא קבע לו כלי להזאתו שהרי הזאה דבן עוף בעצמו של כהן הויא לא בעינן כהן דכה"ג פריך בזבחים (דף מח:) דהתם בעי למילף מהאי ק"ו דהכא דבן עוף טעון[ז] שחיטה בצפון אי לאו האי פירכא וי"ל דפירכא זו דטעון כלי הוי פירכא כל דהו דאיכא למימר דהזאה מהניא טפי בעילומו של כהן יותר מבכלי וא"כ התם דבעי למילף בהאי ק"ו דבן עוף תהא[ח] שחיטתו בצפון הוי מילתא רבה דבעי לאתויי צפון דאינו נוהג בכל הזבחים א"כ יש סברא למעוטי צפון מבן עוף בפירכא כל דהו אבל כהן שצריך בכל הזבחים לא הוי מילתא רבה לרבויי בבן עוף הלכך ליכא למעוטי בפירכא כל דהו כדפריסית ועוד י"ל דהכא עבדינן ק"ו הכי ומה בן צאן שאינו טעון כהן בתחילה שהרי שחיטה בזר כשרה טעון כהן בסוף לקבלה ולהולכה ולזריקה בן עוף שטעון כהן בתחילה אינו דין שטעון כהן בסוף שהרי בכל מקום טעון כהן בסוף יותר מבתחילה דעיקר עבודה דקרבן הוי בסוף והשתא הוי ק"ו מייה וביה[ט] ואין להביא בהאי ק"ו שוס פירכא[י]: **מבנים** בהן ידו תחת יד הבעלים ומניף. וא"ת והא הוי תליא[כ] דה"ל אמרינן במנחות (דף לד.) אין תנופה בחוברין פי' בשתפים[ל] דהיכי לעביד לגיפו והדר לגיפו דהשותפין זה אחר זה יגיפו חדא תנופה אמר רחמנא ולא שתי תנופות ואי מנח חד מן השותפין ידיה תחת ידיה דחבריה מ"ל הוי תליא אלמא דבכה"ג הוי תליא וי"ל דלא דמי דהכא היינו טעמא דלא הוי תליא בכה"ג לפי שהוא גזירת הכתוב דבעינן כהן ובעלים אבל התם גבי שני שותפין חשיב כה"ג תליא אם אחד מהם מניח ידו תחת יד חבירו לפי שאינה גזירת הכתוב שיהיו שניהן מניפים עוד י"ל דה"ל לא מיירי שהכהן מניח את ידו תחת יד הבעלים ממש דבכה"ג הוי תליא אלא ר"ל שאוחז הכלי למטה והבעלים אוחזין למעלה[מ] והשתא ליכא תליא כלל דה"ל אשכחן גבי ביכורים[נ] שהכהן היה אוחז בשפתי כלומר בשפת הכלי למעלה והבעלים למטה ה"ל גבי מנחות ליפכא שיד הבעלים תהיה למעלה ויד הכהן למטה: **כל** מצוה התלויה בארץ כו' חוץ מן הערלה והכלאים. בירושלמי[פ] פריך אמאי לא תני (ב) לה חלה ומעשר לפי שאינה בעיסה של עובדי כוכבים[ס] ולא מיירי ממתני' אלא בדברים המוהגים בישראל ובעובדי כוכבים וקשה אמאי לא פריך נמי התם אמאי לא תני תרומה ומעשר כדפריך מחלה ואין לומר לפי שאינם אלא בא"ל אלא מדרבנן ואפ"ה בעי אמאי לא תני חלה ולא תני מעשר לפי שהיא מדרבנן וי"ל דלהכי בעי מחלה לפי שגזרו על חלה בכל מקום אבל על תרומה ומעשר לא גזרו במקומות הרחוקים מא"י אלא דוקא מעיירות הסמוכות לארץ' והייגו טעמא דגזרו על החלה בכל מקום טפי מתרומה ומעשר לפי שהחלה דומה יותר לחובת הגוף שהרי החיוב בא ע"י גלגול עיסה שהאדם עושה[ב] והלכך דין הוא שיהוג בכ"מ אפילו בא"ל אבל תרומה ומעשר אינן מוטלות אלא על מי שיש לו קרקע ודמי טפי לחובת הארץ ע"ל דהייגו טעמא דלא בעי מתרומה ומעשר משום דתני בירושלמי[ר] רבותינו שבא"ל היו מפרישין תרומה ומעשר עד שבאו הרובים וביטלום ובעי מאי רובים מתורגמנא ויש ליתן טעם לדפיכך בטלו תרומה ומעשר לפי שעכשיו בא"ל אין הקרקעות שלנו שהרי משועבדות הן למלך ואנו נותנים מהם מס למלך אם כן אין להם דין קרקע[ש] להפרישׁ תרומה ומעשר ואם תאמר בא"י נמי משועבדות הן למלך ואפ"ה מפרישין תרומה ומעשר וי"ל דאין קנין לעובד כוכבים בא"י להפקיע מיד מעשר[ת] ומן הירושלמי שהבאתי יש להוכיח דערלה וכלאים נוהגים בשל עובדי כוכבים וכן משמע בפרק אין מעמידין (ע"ז דף לה:) דקאמר התם מפני מה גזיזות העובדי כוכבים אסורין מפני שמעמידין אותם בשרף של ערלה ומייני בערלה של עובדי כוכבים דדומק הוא לומר דמיירי בערלה של ישראל[ב] וכן משמע לקמן (דף לח:) דקאמר ספק ערלה בא"ל יורד ולוקח ונלבד שלא ירחנו לוקט ועל כרחך מיירי בערלה דעובד כוכבים דאי בערלה דישראל הלא אסור למכור דדמי ערלה אסורין[ו] וקשה דהא אמרינן במסכת [ר"ה (דף ט:) לענין] ערלה אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב יש בהם משום ערלה ואם כן אין אנו נהנים מן הכרמים שהעובדי כוכבים מבריכין אותן בכל שנה ואף על פי שאין אנו יודעין ואי שמבריכין כולם הוה לנו לילך אחר הרוב ואומר רבינו שמשון ששאל בעובדי אדמה ואמרו לו שאינן מותכין הזמורה מן הסדן ואם כן הוא יונק עוד מן הזקנה ואמר התם (ירושלמי פ"ק דערלה)[ג] המבריך בזמן שיונק מן הזקנה פטור מן הערלה ואם[ד] סיפק חייב והוא ניכר היטב כשאינו יונק מן הזקנה וכשאינו יונק מן הזקנה כשהזמורה יונקת מן הזקנה עליהן נוטין[ה] [ללא אחר] וכשפוסק עליהן נוטין ללא [זקנה] וסימנין דהאי מאן דאכיל מחבריה בהית לאיסתכולי ביה ונראה דמדם נוהג בזמן הזה ולכך יש ליזהר שאם אדם יודע בודאי[ו] שהשעורים נזרעו אחר זמן הקרבת העומר דהייגו אחר י"ו ניסן

ה) **והקריבו** זו קבלת הדם: והזאות: הזאה דהיכא אי דפרה [1]אלעזר כתוב בה אי דפנים [2]הכהן המשיח כתוב בה אלא הזאה [3]דבן עוף דאתיא בק"ו מבן צאן ומה בן צאן שלא קבע לו כהן לשחיטתו קבע לו כהן להזאתו בן עוף שקבע לו כהן למליקתו אינו דין שיקבע לו[ו] להזאתו: חוץ ממנחת סוטה ונזירה: א"ל רבי [7]אליעזר לרבי יאשיה דדריה [8]לא תיתיב [9]אכרעך עד דאמרת לי להא שמעתתא מנין למנחת סוטה שטעונה תנופה מגלן בגופה כתיב [3]והניף את המנחה אלא תנופה בבעלים מנלן [4]אתיא יד יד משלמים כתיב הכא [3]ולקח הכהן מיד האשה וכתיב התם [4]ידיו תביאנה מה כאן כהן אף להלן כהן מה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד [5]כהן מכנים ידו תחת יד בעלים ומניף אשכחן סוטה ונזירה מגלן אתיא כף כף מסוטה: **מתני'** [6]כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ ושאינה תלויה בארץ נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ

חוץ

ה"ג **הזאה דהיכא.** וכ"ג היכא כתיבה: **אי דפרה.** הזאת דמה דפרה אלעזר: **אלעזר כתוב בה.** ואפילו אאר כהנים פסולין וכ"ש נשים: **אי דפנים.** [6]הזאה דפנים כגון הפרוכת ומזבח הזהב האמורין בפר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור: **הכהן המשיח כתיב בה.** למעוטי הדיוטים וכ"ש נשים [8]ומאי איצטריך ליה לתנא למתנייה: **הזאת דם עוף.** דכתיב בחטאת העוף (ויקרא ה) והזה מדם החטאת ואיצטריך לאשמועינן נשים פסולות ונפקא ליה מק"ו מזריקת דם דעולה בן לאן דכתיב ביה (שם ח) וזרקו בני אהרן: **לא קבע לו כהן לשחיטתו.** שהשחיטה כשרה בזר דכתיב (שם) ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן מקבלה ואילך מצות כהונה לימד על השחיטה שכשרה בזר (ברכות דף לא:): **להזאתו.** לזריקת דמו דכתיב (ויקרא ח) וזרקו בני אהרן: **כן עוף שקבע לו כהן למליקתו.** דכתיב (שם) והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו: **לרבי יאשיה דדריה.** שהיה בדורו אמורא כמותו. ויש להבין מכאן שעדיין בימי ר"א היה רבי יאשיה בר פלוגתיה דר' יוחנן קיים להכי איצטריך למיתני לרבי יאשיה דדריה לאפוקי ר' יאשיה קשישא: **בבעלים מנלן.** שהא הסוטה עצמה מניפתה דלמא לכהן קאמר רחמנא דכתיב (במדבר ה) ולקח הכהן מיד האשה וגו': **ה"ג** [7]מה לאן כהן אף להלן כהן מה להלן בעלים: **ידיו תביאנה.** בבעלים כתיב ובתנופה משמעי: **כף כף מסוטה.** בסוטה כתיב (שם ה) ונתן על כפיה ובנזיר כתיב ונתן על כפי המזיר (שם ו): **מתני' כל מצוה תלויה בארץ.** בגמ' מפרש לה:

חוץ

מוסף רש"י

והקריבו. דכתיב בעולה ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את דם, זו קבלת הדם. ולמד שצריך לקבלו בכלי (זבחים יג:). אע"פ שהוא נשון הולכה, אינה אלא קבלה, שהרי לאחר שחיטה נכתבה ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם (חגיגה יא:). אלעזר כתיב ביה. מלותה בבגן (במדבר יט ד). הכהן המשיח. המשוח בשמן המשחה (הוריות יא:). בן עוף. תורים ובני יונה (זבחים מח:). לר' יאשיה דדריה. שהיה בדורו וכן גיל, לאפוקי רב יאשיה הגדול שהיה תנא (מנחות עא:). אמורא הוא ובדורו של ר"א בן פדת ועוד היה ר' יאשיה שהיה תנא בר פלוגתא דר' יוחנן בטוליה גמרא, והייגו דקאמר לר' יאשיה דדריה, דלא מימא לר' יאשיה הזקן, דלאו אורח מרבע לאימרא ליה הכי, שבדול וחזק ממנו היה (סוטה יט:). בבעלים מנלן. שתהא האשה מניפה עם הכהן, דהא קרא בכהן לחודיה כתיב ולקח הכהן מיד האשה וגו' (שם). משלמים. מתנופת חזה ושוק ואימורין דשלמים (שם). ידיו תביאנה. בבעלים כתיב וגבי תנופה כתיב (שם). בבעלים דשלמים כתיב גבי תנופה, דכתיב בסמיכה לתיקון אותו תנופה

מגיגה יא. זבחים יג, ב) [ע' תוס' כתובות ה. ד"ה שמא], ג) [בכת"י נוסף: כהן. וכ"ה בדס"ל], ד) [ל' אלעזר], ה) [עיתוס' גל.] סוטה יט. מכות ג: נדרים נה. מיר כד: זבחים קה: מנחות לח: ע:, ו) [ע' תוס' מיר כד: בד"ה אמר וכו' פירוש על זה], ז) סוטה יט. מכות יח: מנחות פא. סוכה מז: בפרי פ' נשא, ח) [בדפו"ר: הזאות. וכל"ל. (רש"ש)], ט) [בדפו"ר: ומאמי. ולכ' כל"ל], י) [ל"ל אחר ד"ר ידיו שבאמצע], כ) [ע"פ הרש"ל הרש"ל הש"ס אינו דיבור בפ"ע אלא המשך הדיבור שבעמוד ב], ל) [יומא מד ע"ב], מ) [ל"ל תנא], נ) רש"ל מ"ז, ס) [ל"ל מליקה. (רש"ש)], ע) [ל"ל מליקתו. (רש"ש)], פ) [ועי' תוס' זבחים מח: ד"ה מה לבן], צ) [עי' כיכולים פ"ג מ"ג, ובמהרי"ט כתב דנפל' ע"פ בתוס' ע"פ ובנכ"פ ומנכ"פ], ק) [דפקרקע ה"מ], ר) [אלא פ"ד ה"ד], ש) [יש להוסיף של ישראל, (הר"ש מדעקיא)], ת) [ניתין מז ע"ב], א) [ה"ג], ב) [בדפו"ר: ספק, וכ"ה במהרש"א ע"פ ובכ"ש], ג) [בדפו"ר: לגד הסדן חזקנה וכשפוסק עליהן טוען לגד אחר ומימנין דהאי מאן דאכיל מאן דאכיל מחבריה בעית (ובכ"ש בעי) לאיסתכולי. וכ"ל גירסת רש"ל ורש"ל. אמנם הסגנה שלפניו כן משמע בירושלמי שם].

מוסף רש"י

והקריבו. דכתיב בעולה ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את דם, זו קבלת הדם. ולמד שצריך לקבלו בכלי (זבחים יג:). אע"פ שהוא נשון הולכה, אינה אלא קבלה, שהרי לאחר שחיטה נכתבה ואין הולכה אלא אם כן קיבל הדם (חגיגה יא:). אלעזר כתיב ביה. מלותה בבגן (במדבר יט ד). הכהן המשיח. המשוח בשמן המשחה (הוריות יא:). בן עוף. תורים ובני יונה (זבחים מח:). לר' יאשיה דדריה. שהיה בדורו וכן גיל, לאפוקי רב יאשיה הגדול שהיה תנא (מנחות עא:). אמורא הוא ובדורו של ר"א בן פדת ועוד היה ר' יאשיה שהיה תנא בר פלוגתא דר' יוחנן בטוליה גמרא, והייגו דקאמר לר' יאשיה דדריה, דלא מימא לר' יאשיה הזקן, דלאו אורח מרבע לאימרא ליה הכי, שבדול וחזק ממנו היה (סוטה יט:). בבעלים מנלן. שתהא האשה מניפה עם הכהן, דהא קרא בכהן לחודיה כתיב ולקח הכהן מיד האשה וגו' (שם). משלמים. מתנופת חזה ושוק ואימורין דשלמים (שם). ידיו תביאנה. בבעלים כתיב וגבי תנופה כתיב (שם). בבעלים דשלמים כתיב גבי תנופה, דכתיב בסמיכה לתיקון אותו תנופה

חוץ מן הערלה והכלאים. שאע"פ שתלויות בארץ נוהגים אף בח"ל הערלה הלכה והכלאים מדברי סופרים כדלקמן (דף לח:): **אף החדש.** תלאוכלו לפני העומר: **גמ' תניא דכתיב כה ביאה.** בציאת הארץ כגון כי תבאו (ויקרא יט) כי יביאך (שמות יג): **תפילין ופטר חמור.** כתיב בהו והיה כי יביאך בפרשת קדש לי (שם): **ונוהגין בין בארץ בין בו'.** תפילין אשכחן בכמה דוכתין [1] בדבנן אמוראי דבבל דמנחי תפילין [2] (פטר חמור [3] בפטר רחם תלה רחמנא): **חוכא הגוף.** היינו איזה תלויה בארץ [4] איזה מוטלת לא על הקרקע ולא על גידוליו אלא על גופו של אדם כגון שבת תפילין עבודת כוכבים פטר חמור מילה ערלה וכיולא בהם: **חוכא קרקע.** שמוטלת על הקרקע או [5] גידוליו כגון תרומות ומעשרות אלה לקט שכחה ופאה שביעית אדם ערלה כלאים: **מנא ה"מ.** דחוכא הגוף נוהגת בכל מוסבות וחוכא הקרקע איזה אלא בארץ: **משמרון זו משנה.** שמביאה לידי מעשה דכתיב משמרון לעשות: **אשר אתם חיים.** בין בארץ בין בח"ל: **לא ולמד.** על איזה מהם הכתוב אומר כל הימים אשר אתם חיים על האדמה: **ממה שאמור בענין.** דסמוך ליה אבד תאבדון וגו' דהיינו עבודת כוכבים [6] ועליהם נתרבו כל מוסבות כדכתיב כל הימים אשר אתם חיים ודבר הלמד מענייננו אחד מי"ג מדות היא ולמד מכאן דכל חוכא הגוף נוהגת אף בח"ל: **אבל אחד.** לא נהג ואע"ג דכתיב ביה [7] ממוסבותיכם בסיפיה דולחם וקלי וכרמל וגו' [8] לא למימרא בכ"מ שאתם יושבים אלא לומר שאף בארץ לא נתחייבו כל י"ד שנה שהיו בגלגל שכבשו ושחלקו עד שנתיישבו בה והכיר כל אחד את שלו: **או דלמא לקולא פליג.** דקאמר ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים מהלכה וכ"ש אחד דכתיב ביה מוסבות ומשמע כ"מ שאתם יושבים ואתא ר"א למימר אף אחד הוא מן המצות התלויות בארץ ואין נוהג אלא בארץ דמוסב לאחר ירושה וישיבה משמע: **אקמייתא.** לא קאי אחוץ אלא אכל מלוה התלויה בארץ: **מאן ת"ק.** דמתני' דפליג אדר"א: **ר' ישמעאל היא.** דשמעינן ליה דאתמר מוסב לאחר ירושה וישיבה הוא ואין אחד נוהג אלא בארץ ואתא ר"א למימר אף אחד נוהג בכל מוצות התלויות בארץ ואינו נוהג בכל מוסבות אלא לחומרא פליג: **ללמדך שכ"מ כו'.** גבי פרשת נסכים קאי בפרשת אלה לך דכתיב [9] כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה לה' וגו' ויליף ר' ישמעאל בשחיטת קדשים [10] (דף קיא.) מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינם נסכים לבמות ליבור ולא לבמות יחיד ונפקא ליה מדכתיב [11] אשר אני נותן לכם בבמה הנוהגת לכולכם הכתוב מדבר הלכך על כרחך האי מושבותיכם לאו כ"מ שאתם יושבים משמע דאין במת ליבור אלא במקום אחד אלא האי מוסב דכתיב אתא קרא לאשמועינן דאף בבמת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת ליבור לא נתחייבו בנסכים אבל משבאו לשילה דהיינו לאחר ירושה וישיבה נתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים מבמות ליבור ואפילו משחרבה שילה והיתה במת ליבור בנוב וגבעון והיינו דקאמר ללמדך שכ"מ כו' כלומר מדפירש לך קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ מוסב דכתיב בנסכים לאו כ"מ משמע דא"כ הוי לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היתר הבמות: **והרי שבת.** נאמר בה [12] לא תבערו וגו' ונוהגת בכ"מ אף מושבותיכם בנסכים בכ"מ קאמר ובבמת יחיד הנוהגת בכל מוסבות הכתוב מדבר והאי דתלייה בציאת הארץ ה"ק עד עכשיו היתה במשכן שהבמות נאסרו ועדיין לא הקרבתם נסכים אלא בבמות ליבור ומשתבואו לארץ כל י"ד שנה שלא הוקבע משכן שילה והיו שוכנים בגלגל טרודים במלחמה וקי"ל שהותרו הבמות בא כתוב זה ללמדנו כי תבואו אל הארץ ותהא במת יחיד מותרת אף היא תעטון נסכים והכי איתא בזבחים (שם): ביאה

חוץ מן הערלה [1] וכלאים [2] ר"א [3] אומר אף החדש: **גמ'** מאי תלויה ומאי שאינה תלויה אילימא תלויה דכתיב בה ביאה ושאינה תלויה דלא כתיב בה ביאה והרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהן ביאה ונוהגין בין בארץ בין בח"ל אמר רב יהודה ה"ק כל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ מנה"מ [4] דת"ר [1] אלה החוקים אלו המדרשות והמשפטים אלו הדינים אשר תשמרון זו משנה לעשות זו מעשה בארץ יכול כל המצות כולן לא יהו נוהגים אלא בארץ ת"ל כל הימים אשר אתם חיים על האדמה אי כל הימים יכול יהו נוהגים בין בארץ בין בח"ל ת"ל בארץ אחר שריבה הכתוב ומיעט צא ולמד ממה שאמור בענין [2] אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם וגו' מה עבודת כוכבים מיוחדת שהיא חובת הגוף [3] ונוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ אף כל שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל: חוץ מן הערלה והכלאים: איבעיא להו ר"א לקולא פליג או לחומרא פליג לחומרא פליג וה"ק ת"ק חוץ מן הערלה ומן הכלאים דהלכתא גמירי לה [5] אע"ג דאיכא למימר חובת קרקע היא אבל חדש בארץ אין בח"ל לא מ"ט מושב לאחר ירושה וישיבה משמע ואתא ר"א למימר אף חדש נוהג בין בארץ בין בח"ל מ"ט מושב בכל מקום שאתם יושבים או דלמא לקולא פליג וה"ק ת"ק חוץ מן הערלה והכלאים דהלכתא גמירי לה וכ"ש חדש דמושב [6] כ"מ שאתם יושבים משמע ואתא ר"א למימר חדש אינו נוהג אלא בארץ דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע ומאי אף אקמייתא ת"ש דאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א ר' ישמעאל היא [7] דתניא ללמדך שכל מקום שנאמר בו מושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דברי רבי ישמעאל אמר לו ר"ע הרי שבת שנאמר בו מושבות ונוהגת בין בארץ בין בח"ל א"ל שבת [8] ק"ו אתיא מה מצות קלות נוהגות בין בארץ בין בח"ל שבת חמירא לא כ"ש מדאמר אביי מאן תנא דפליג עליה דר"א רבי ישמעאל ש"מ רבי אליעזר לחומרא פליג שמע מינה מכדי רבי ישמעאל אהיכא קאי אנסכים בנסכים ביאה

בנסכים אלא יאכל מהם ומספק אין לאסור כל השעורים כיון דרוב השעורים נזרעו קודם ט"ז בניסן ובירושלמי נמי משמע דחדש נוהג אף בשל עובדי כוכבים דפריך עלה דמתני' דקתני אף החדש אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה בשל עובדי כוכבים משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל עובדי כוכבים:

הרי תפילין ופטר חמור. פירש בקונטרס דנוהג בח"ל דהא אשכחן בכמה דוכתין בדבנן אמוראי דבבל דמנחי תפילין וכן מצינו בבכורות (דף יא.) [9] דרמי בר חמא דהיה מבבל היה לו פטר חמור ואי"ת דלמא מדרבנן הוו עבדי וי"ל דמ"מ פריך שפיר דכי נמי מדרבנן הוו עבדי מ"מ הוה ליה למיתניה במתני' חוץ מתפילין ופטר חמור דהא אשכח ערלה במתני' דמשמע בסמוך דאינו אלא מדרבנן דקתני יורד ולוקח וכו' ואי"ת היכי מיסק אדעתיה למימר דמלוה התלויה בארץ אינה אלא ת"כ נאמר בה ביאה והרי כלאים דלא כתיב בהו ביאה וקרי ליה במתני' תלויה בארץ וי"ל דלעולם היה יודע דמלוה שהיא חובת הקרקע נקראת תלויה בארץ אע"ג דלא כתיב בה ביאה אלא הוה סלקא דעתיה דאף אותה שאינה חובת קרקע אלא חובת הגוף אי כתב בה ביאה הוא נמי נקראת תלויה בארץ ולהכי פריך הרי תפילין ופטר חמור: **ה"ג צא** ולמד ממה שכתוב בענין מה עבודת כוכבים מיוחדת. ול"ג עבודת כוכבים בכלל היתה ולמה יצאת להקיש אליה שהרי יצאת לומר אבד תאבדון:

ללמדך שכ"מ שנאמר בו מושב. פירש בקונטרס דגבי פרשת נסכים קאי דכתיב כי תבואו אל ארץ מושבותיכם ועשיתם אשה וגו' וליף ר' ישמעאל מקרא דלא בא הכתוב אלא להטעינן נסכים לבמת צבור ואפילו קרבן יחיד בבמת צבור כדמשמע לקמן (עמוד ב) אבל לא קרבן יחיד בבמת יחיד ונפקא לן מדכתיב בהאי פרשת נסכים אשר אני נותן לכם משמע בבמה הנוהגת בכולכם הכתוב מדבר הלכך ע"כ האי מושבותיכם לא משמע כל מקום שאתם יושבים דאין במת צבור אלא במקום אחד א"כ [10] ממושבותיכם דכתיב אתא לאשמועינן דאף במת גלגל שהיה שם מזבח הנחשת כל י"ד שנה שכבשו וחלקו והיא במת צבור לא נתחייבו בנסכים אלא דוקא [11] עד שבאו לשילה דהיינו אחר ירושה וישיבה ונתחייבו בנסכים ושוב לא פסקו נסכים מבמת צבור אפילו משחרבה שילה [12] היתה במת צבור בנוב וגבעון [13] והיינו דקאמר ללמדך שכ"מ כו' כלומר מדפירש לן קרא במה הנוהגת בכולכם ש"מ מושבותיכם דכתיב בנסכים לאו כל מקום משמע דא"כ הוי לה במת יחיד הנעשית בכ"מ בשעת היתר הבמות עכ"ל:

והרי שבת שנאמר בה מושבות. פי' בקונטרס דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת ולא נהירא דהא איצטריך לדרשא אחרינא כדדרשינן בפ"ק דשבת (דף כ. [14]) בכל מושבותיכם אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר במדורות בית המוקד [15] וע"ק דקאמר בסמוך [16] סד"א הואיל בעניינא דמועדות כתיב והאי קרא לא כתיב בעניינא דמועדות לכך נראה דקרא אחרינא הוא דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם בפרשת אמור אל הכהנים [17] גבי מועדות: במאי

תוס' א מיי' פ"י מהל' מחלוקת אסורות הל' י סמג לאוין קמד טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף ח:

תב ב מיי' שם הלכה ח [ופ"ה מהל' כלאים הל' ג ד] טוש"ע שם סי' רלו סעי' [ח] סט:

תג ג מיי' פ"ז מהלכות ע"ז הלכה ל סמג עשין מח:

מוסף רש"י

החוקים אלו המדרשות. שדורשין בפירקא שיש בהן הוראה (כריתות יג.). לאחר ירושה וישיבה משמע. לאחר שקבעו משכן בשילה הוא דמתחייבו (זבחים קיא. וע"ש קיב: ד"ה באו לשילה).

מוסף תוספות

א. אע"ג דרבי ישמעאל אמר להטעינה נסכים לבמה גדולה ודריש מושבות לאחר ירושה וישיבה ואז נאסרו הבמות שבאו לשילה מ"מ אח"כ בנוב וגבעון מודה ר"י דבמות ציבור טעונה נסכים. תוס' זבחים קיא. רע"י מהרש"א. ב. לשכה גדולה היא שהכהנים מתחממין שם במדורה אש הנסקת תמיד מפני שמהלכין על רצפת שיש בעזרה. רש"י שבת יט:

תורה אור השלם

1. אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בָּאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְיָ אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כָּל הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל הָאֲדָמָה: דברים יב א

2. אֹבֵד תְּאַבְּדוּן אֵת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

הגהות הב"ח

(א) גמ' שבת מק"ו אתיא:

א) [לקמן לט.], ב) [רמי אליעזר. (רש"ל, וכ"ה בדפו"ר בהמשך הענוד. ולקמן לט ע"א מוכח דהוא רבי אליעזר הגדול], ג) פפרי פ' ראה, ד) [לקמן לח ע"ב], ה) [מנחות פד.], ו) פפרי פרשה אלה לך, ז) [מכות יא ע"ב. מנחות לז ע"ב], ח) רש"ל מ"ז, ט) [יש להוסיף: הלא. (רש"ל, וכ"ה ברש"י שבריר"ף. ועי' מהרש"א)], י) [ברש"י שבריר"ף: שאינה], כ) [ברש"י שבריר"ף: או על גידוליו. וכל"ל. (רש"ל)], ל) [בדפו"ר: ועלי, ול"ל ועליה], מ) [ל"ל מושבותיכם בסופיה. (רש"ש)], נ) [ויקרא כג], ס) [במדבר טו, כ - ג], ע) [זבחים], פ) [במדבר טו, ג], צ) [שמות לה, ג], ק) [לפנינו איתא רש נחמן ברייה דרב יוסף], ר) [ל"ל מושבותיכם לכתב. (רש"ש)], ש) [ברש"י: משבאו. ולפ"ל דוקא אחר שבאו], ת) [ברש"י ומהרש"א: והיתה], א) [שם סוד"ה למשרי], ב) [בעמוד ב], ג) [ויקרא כג, ג],

---

מסורת הש"ס

1) [לקמן לט.], 2) [רמי אליעזר. (רש"ל, וכ"ה בדפו"ר בהמשך הענוד. ולקמן לט ע"א מוכח דהוא רבי אליעזר הגדול], 3) פפרי פ' ראה, 4) [לקמן לח ע"ב], 5) [מנחות פד.], 6) פפרי פרשה אלה לך, 7) [מכות יא ע"ב. מנחות לז ע"ב], 8) רש"ל מ"ז, 9) [יש להוסיף: הלא. (רש"ל, וכ"ה ברש"י שבריר"ף. ועי' מהרש"א)], 10) [ברש"י שבריר"ף: שאינה], 11) [ברש"י שבריר"ף: או על גידוליו. וכל"ל. (רש"ל)], 12) [בדפו"ר: ועלי, ול"ל ועליה], 13) [ל"ל מושבותיכם בסופיה. (רש"ש)], 14) [ויקרא כג], 15) [במדבר טו, כ - ג], 16) [זבחים], 17) [במדבר טו, ג], 18) [שמות לה, ג], 19) [לפנינו איתא רש נחמן ברייה דרב יוסף], 20) [ל"ל מושבותיכם לכתב. (רש"ש)], 21) [ברש"י: משבאו. ולפ"ל דוקא אחר שבאו], 22) [ברש"י ומהרש"א: והיתה], 23) [שם סוד"ה למשרי], 24) [בעמוד ב], 25) [ויקרא כג, ג],

במאי קמיפלגי. פי׳ בקונטרס מה ראה ר״ע לחלוק על ר׳ ישמעאל אבל לא בעי מה ראה רבי ישמעאל לחלוק על ר״ע משום דדרים לכסא[ב] במה הנוהגת בכולכס[ג] כדפי׳ בקונטרס לעיל: **לא** קירבו נסכים במדבר. פי׳ עד שנתייבשו בא״י משום דכתיב [ד]בכל מושבותיכם ואע״ג דכתיב גבי מילואים וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב בהו נסכים בעולת תמיד בקרבן ליבור הוא דהואי אבל קרבן יחיד לא נתחייב בנסכים אלא מביאת הארץ ואילך ולאחר ירושה וישיבה [ה]ועל כן לא נתחייבו בנסכים במדבר דאי נתחייבו שוב לא הפסיקו אפילו בגלגל ור״ע סבר קירבו נסכים במדבר פי׳ ונסכים דכתיב בפ׳ שלח לך היינו נסכי יחיד אף בזמן יחיד דאי להטעין נסכים לקרבן יחיד בזמה גדולה לא איטטריך קרא שכבר טעונה ועומדת מזמן שהיו במדבר וא״כ מושב דקאמר לא לאחר ירושה וישיבה קאמר שהרי במדבר הקריבום שהיה קודם ולא בא אלא להתיר קרבן יחיד בזמת יחיד בביאתן לגלגל כל י״ד שנה ובא הכתוב להטעינם נסכים: **הואיל** ונאמרה ביאה בתורה סתם. בפ׳ בהעלותך על בחדש הראשון[ו] פי׳ רש״י דפרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר למדת שאין מוקדם ומאוחר בתורה ולמה לא פתח בזו מפני שהוא גנותן של ישראל שכל הרעבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד וא״ת ולמה לא הקריבו וי״ל דשכיחא להו כתנא דהכא דאמר שכ״מ שנאמר ביאה אינו אלא אחר ירושה וישיבה ובפסח נאמר ביאה[ז] וא״ת א״כ היאך הקריבו גם פסח זה וגם אותו פסח שעשו בימי יהושע קודם שנכנסה ונחלקה הארץ וי״ל שעשו ע״פ הדיבור וא״ת כיון שמן הדין לא היה להם לעשות מה גנות היה להם וי״ל דהיינו גנותם שנשתהו ליכנס לארץ עד מ׳ שנה מפני עון מרגלים ולפיכך לא נגעו ואם היו זוכים ליכנס לארץ מיד היו מצווים מיד עוד י״ל דס״ל כר״ש דתנא דאמר דביאה הכתוב גבי תפילין משמע עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ וכן משמע ביאה דכתיב גבי פסח וא״ת א״כ למה לא עשו כי אם פסח אחד וי״ל לפי שהיו רוגזים ערלים וכתיב (שמות יב) כל ערל לא יאכל בו והיינו גנותם ומ״מ אינם חוטאים במה שלא עשו אותו דהא ערל אסור באכילת פסח וא״ת למה לא מלו לפי שלא נשבה להם רוח לפוגים כל מרגעים שנה שהיו במדבר לפי שהיו נזופים בעון מרגלים[א] וכן משמע במסכת חגיגה[ב] (דף ו.):

[**בכורים לא** כ״ש כו׳. לית ליה השתא הך סברא דלעיל בכורים דמתהניא לאלתר[ב] ת״י: **מושב** דכתב רחמנא גבי מצה למה לי. תימה דבסוף ערבי פסחים (פסחים דף קכ.[ג]) מפיק מיניה לקובעו חובה בזמן הזה וי״ל דשמא תנאי היא דהאי תנא מפיק ליה מבערב תאכלו מצות: **בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא** קמ״ל דמשבותיכם. וא״ת ביאה דכתיב גבי פסח למה לי וי״ל דאתא לומר עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ וא״ת מבערב תאכלו מצות (שמות יב) נפקא דהכתוב קבעו חובה ועל כרחך שלא בזמן פסח מיירי דאי בזמן פסח מעל מצות ומרורים נפקא (פסחים דף קכ.) וי״ל דתרי קראי מושבותיכם ובערב תאכלו מצות צריכי חד לא״ל בזמן שבת המקדש קייס וחד לחודא לארץ בזמן שאין בית המקדש קייס[ד]: **ממחרת** הפסח אכול מעיקרא לא אכול. [ה]הקשה ה״ר אברהם אבן עזרא היכי מתרץ ממחרת הפסח דהכא הוי שאה עשר בניסן שנקרב העומר דלמא ממחרת הפסח ממחרת שחיטת הפסח קאמר דהיינו ט״ו בניסן שעדיין לא נקרב העומר דהכי נמי אשכחן בפרשת מקעי[ו] דכתיב ממחרת הפסח יצאו בני ישראל והם יצאו בט״ו ואומר ר״ת דהאי ממחרת הפסח דהכא היינו ט״ו בניסן נמי קאמר וה״פ דקרא ואכלו מעבור הארץ כלומר מן היום ממחרת הפסח שהרי הוצרכו לאכול מצות[ז] וקלוי דהיינו חדש לא אכלו עד עצם היום הזה דהיינו ט״ז בניסן לאחר שקרב העומר וה״נ אשכחן ט״ז דאיקרי בעצם היום הזה דכתיב[ח] ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה וי״ל מפרש נהי דבעלמא ממחרת הפסח הוי ט״ו[ט] הכא ר״ל ט״ז[י] ולשון התורה לחוד ולשון נביאים לחוד ולשון חכמים לחוד ועל כרחך צ״ל כן דאם לא כן אמאי איצטריך למימר מעיקרא לא אכול הא אין לחלק בין ט״ו לקודש ט״ו כיון דאכתי לא איקרב עומר אלא פשיטא דר״ל ט״ז דהיינו ממחרת אכילת הפסח והיא דפ׳ מפסי ר״ל ממחרת שחיטת הפסח כדפירשתי[יא]. [וע״ע תוס׳ ר״ה יג. ד״ה דאקרינו]:

אקרוב

ביאה ומושב כתיב בהו ה״ק ללמד שכל מקום שנאמר ביאה ומושב אינו אלא לאחר ירושה וישיבה דברי ר׳ ישמעאל אי הכי אמר לו ר״ע הרי שבת שנאמר בו מושבות וא״ל שבת ק״ו היא נימא ליה אנא ביאה ומושב קאמינא חדא ועוד קאמר ליה חדא דאנא ביאה ומושב קאמינא ועוד דקא אמרת הרי שבת שנאמר בו מושבות שבת ק״ו היא במאי קמיפלגי בקירבו נסכים במדבר קא מיפלגי [ו]ר׳ ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר ור״ע סבר קירבו נסכים במדבר אמר אביי האי תנא דבי ר׳ ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר׳ ישמעאל דתנא דבי ר׳ ישמעאל הואיל ונאמרו ביאות בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן לאחר ירושה וישיבה אף כל לאחר ירושה וישיבה ואידך משום דהוה מלך וביכורים שני כתובים הבאים כאחד [ז]וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין ואידך צריכי [ח]דאי כתב רחמנא מלך ולא כתב ביכורים הוה אמינא ביכורים דקא מיתהני לאלתר ואי כתב ביכורים ולא כתב מלך הוה אמינא מלך דדרכו לכבש לאלתר ואידך נכתוב רחמנא מלך ולא בעי ביכורים ואנא אמינא ומה מלך דלכבש לאחר ירושה וישיבה ביכורים לא כל שכן ואידך אי כתב הכי הוה אמינא מידי דהוה אחלה קמ״ל והשתא דאמרת חובת הגוף נוהגת בין בא״י בין בח״ל מושב דכתב רחמנא גבי שבת ל״ל איצטריך ס״ד אמינא הואיל ובענינא דמועדות כתיבא תיבעי קידוש[ט] כי מועדות קמ״ל מושב דכתב רחמנא גבי חלב ודם למה לי איצטריך סד״א הואיל ובענינא דקרבנות כתיבי בזמן דאיכא קרבן ניתסר חלב ודם בזמן דליכא קרבן לא קמ״ל מושב דכתב רחמנא גבי מצה [י]ומרור למה לי איצטריך סד״א הואיל וכתיב [2]על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין בזמן דליכא פסח לא [א]קמ״ל ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטר חמור למה לי ההוא מיבעי ליה לכדתנא [ו]דבי ר׳ ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ בשלמא למ״ד מושב כל מקום שאתם יושבים משמע היינו דכתיב [3]ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח [ז]ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול אלמא

ביאה ומושב כתיב בהו. והיכי יליף מיניה מושב בלא ביאה דלמא האי דמפרש ביה ביאת הארץ הוא דלא בעי למימר כל מקום שאתם יושבים אבל מושב בלא ביאה אימא לך אפילו ח״ל: ה״ק. רבי ישמעאל שכל מקום שנאמר ביאה ומושב. וחדש אתא ר׳ ישמעאל לאשמועינן דכתיב ביה נמי[ח] ביאת הארץ ומושבות: **כמאי קמיפלגי**. מה ראה ר״ע שלא למד כר׳ ישמעאל דכתיב ביאה ומושב בארץ קאמר לאחר ירושה וישיבה: **ר׳ ישמעאל סבר לא קירבו נסכים במדבר**. ואע״ג דכתיב במילואים (שמות כט) וזה אשר תעשה על המזבח וכתיב ביה נסכים בעולת התמיד בקרבן ליבור הוא דהוו אבל היחידים לא נתחייבו בנסכים אלא מביאת הארץ ואילך לאחר ירושה וישיבה[ט]: **ור״ע סבר קירבו נסכים**. ליחיד במדבר משקרבו לרבים הלכך על כרחך אי להטעינה נסכים לצמה גדולה לא איצטריך קרא שכבר טעונה ועומדת ואיתה האמורה כאן לא הוזכרה אלא מפני במת יחיד שהותרה בביאתן לגלגל כל י״ד שנה ובא הכתוב להטעינם נסכים: **האי תנא דבי ר׳ ישמעאל**. דלעיל דלית ליה ירושה וישיבה אלא היכא דכתיב מושב עם ביאה מפיק מאידך תנא מוצא מדעתו של תנא אחר דאפילו לא כתיב אלא ביאה לחודה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה: **ופרט לך באחת מהן**. גבי מלך כתיב (דברים יז) כי תבא אל הארץ וגו׳ וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך: **וביכורים**. והיה כי תבוא אל הארץ (שם כו) דפרים בה נמי ירושה וישיבה: **מלך דדרכו לכבוש**. ישימו עליהם לאלתר ולא לפניהם: **מידי דהוה אחלה**. דהכל מודים שנתחייבו בה מיד דכתיב בה (במדבר טו) בבואכם ותניא (בספרי פ׳ שלח לך) משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה שנאמר בהן כי יביאך כי תבאו וכאן נאמר בבואכם מכיון שבאו נתחייבו: **למה לי**. כיון דחובת הגוף היא פשיטא דוהגת בכל מושבות: **מצוי קידוש**. ב״ד ולא נהיג קידוש אלא ביהודה כדאמר בסנהדרין (דף יא.): כל דרישות שאתה דורש יהיו בשכנו של מקום: **גבי חלב ודם**. מקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם כל חלב וכל דם לא תאכלו (ויקרא ג): **גבי מצה**. בכל מושבותיכם תאכלו מצות (שמות יב): **יאכלוהו**. לפסח: **בשלמא למ״ד כו׳**. ומושב דכתיב גבי חדש[ט] לאו לירושה וישיבה אתא היינו כו׳: לא

מעיקרא לא אכול אלמא אקרוב

עין משפט נר מצוה

תד א מיי׳ פ״ו מהל׳ מלה הלכה ח:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ מוֹשְׁבֹתֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם:
במדבר טו ב
2. בְּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבַּיִם יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מַצּוֹת וּמְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ:
במדבר ט יא
3. וַיֹּאכְלוּ מֵעֲבוּר הָאָרֶץ מִמָּחֳרַת הַפֶּסַח מַצּוֹת וְקָלוּי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה:
יהושע ה יא

מוסף רש״י

לא קירבו נסכים במדבר. נראה מועד שנמדבר כל ארבעים שנה (זבחים קיא.). **וביכורים.** והיה כי תבוא וגו׳ וירשתה וישבתה בה מגיד שלא נתחייבו עד שכבשו את הארץ וחלקוה (דברים כ״ו א). **וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין.** מדלא כתיב אחד ונגמור כולהו מייתי (לעיל כד.). מדהדר כתביה לאידך ולא יליפא מחבריה ש״מ דוקא הני קאמר (פסחים מה.). **מידי דהוה אחלה.** שנאמר בה בבואכם משנכנסו בה ואכלו מלמה נתחייבו בחלה (במדבר טו יח). **תיבעי קידוש כי מועדות קמ״ל.** אין מקדשים אחד בשבת להיות שביעי שלו בשבת אלא לעולם יום שביעי שבת הוא בלא קידוש ב״ד (רשב״ם ב״ב קכא.). **ביאה דכתב רחמנא גבי תפילין ופטר חמור.** כתיב בהו והיה כי יביאך בפרשת קדש לי (לעיל לז.). **עשה מצוה זו שבשבילה תיכנס לארץ.** מצוה זו של בכורות שבשבילה תיכנס לארץ ולהכי אמרינהו רחמנא לחדלי (בכורות ה.). **ממחרת הפסח.** הוא יום הקרבת העומר ממחרת יום הראשון של פסח (ר״ה יז.). יום הנפת העומר שהקריבו עומר תחילה (יהושע ה יא).

מסורת הש״ס

ג) זבחים קיא. חגיגה ו: [ע״ש], ב) [לעיל כד. וש״נ], ג) [בתוס׳ הרא״ש כתב דלא גרסינן עד ואי כתב ביכורים, ע״ש ובריטב״א, מהרי״ט, ופר״י], ד) [בכת״י נוסף: ב״ד. וכ״ה בתוס׳ ב״ב קכא ע״א ד״ה ובכתב], ה) [מרש״י ותוס׳ נראה דל״ג ומיהו. ועי׳ ריטב״א, שנו״ע, ורש״ש], ו) [בכורות ה.], ז) ר״ה יג., ח) [ויקרא כג, יד], ט) [ועי׳ תוס׳ זבחים קיא ע״א ד״ה לדברי], י) [ויקרא כג, יד], כ) [במדבר טו, ב], ל) [זבחים קיא ע״א], ע״ש], מ) [לבאורה ליתא בכל מושבותיכם גבי נסכים. ואולי״ל מרך מושבותיכם [במדבר טו, ב], נ) ועל כרחך. (רש״ש, ר״ש מדעקמ״ל)] וכנראה ר״ל: וע״כ.], ס) [במדבר טו, ח], ע) [שמות יב, כה. שם יג, ה. וע״ש בהרש״ו], פ) [שם לא מצאתי ול״ל יכמות עב. והשם מצוחר להגיה כך וע״ע שם בתוס׳ ד״ה משום], צ) [שם ליתא וע׳ רש״ל וחש״ל], ק) [וע״ע תוס׳ בסמוס כח ע״ב ד״ה ולחדלן], ר) [ע׳ ביבוסלמי דמסכת חלה פ״ב], ש) [במדבר לב, ג], ת) [ויקרא כג, יד].

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ממחרת וכו׳ דבעלמא ממחרת הפסח הוי ט״ו אבל הכא:

מוסף תוספות

א. ולא כמו שפי׳ בקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל להם הקב״ה ואמר להם סלחתי וכו׳. תוס׳ יבמות עב. ב. משום דקשיא דהרי תרומות ומעשרות דקא מתהני ולא הוי לאלתר אלא לאחר ירושה וישיבה. ריטב״א. ג. שכיון שהתחיל לילה של ט״ו קרי ליה ממחרת הפסח. תוס׳ הרא״ש. ד. דט״ז נמי קרי ממחרת הפסח לפי שהוא יום מחרת אכילתו דנאכל בליל ט״ו. תוס׳ ר״ה י״ג. ה. דממחרת הפסח מתפרש על שתי דרכים ממחרת שחיטת הפסח כההיא דאלה מסעי, והאי דהכא שא״א ליתן טעם אמאי אכול ממחרת שחיטת הפסח ולא מעיקרא וגם מדכתיב קלוי בעצם היום הזה יש לנו לפרש דממחרת הפסח דקאמר דהיינו ממחרת אכילת הפסח דהוא יום ט״ו. תוס׳ הרא״ש.

לא הוו צריכי. שנשתפקו מן המן שבכליהם: אל ארץ נושבת. מעבר הירדן ואילך שהיא משובה מארץ סיחון ועוג כלשכתן במשה שהיה מתאוה ליכנס לה וקרי לה טובה[ב]: קצה ארץ כנען. בערבות מואב ששם מת משה שהיא ארץ האמורי ועל שפת הירדן שהוא קצה כניסת ארץ כנען: חסר שלשים. שנשתפקו מעוגות שהוציאו ממצרים לכתיב (שמות טז) ויסעו מאילים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין אשר בין אילים ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני וכתיב בתריה בשבתו על סיר הבשר וגו' וכתיב (שם) הנני ממטיר לכם לחם אלמא בשלשה עשר בחייר המן התחיל לירד[ג]: ויבכו בני ישראל. שלשים יום עמדו בערבות מואב לבכי ומשלמטוה יהושע להסיען הכינו להם צידה לדרך ג' ימים ובשלישי עברו את הירדן דכתיב בעוד שלשת ימים וכתיב בעשור לחדש הראשון: לא שלשים ושלשה למפרע. והן עשרה שניסן ועשרים וג' דאדר למפרע והוא שבעה באדר ו' ימים עברו ממנו ועשרים ושלשה הרי כ"ט שאדר חסר הוא[ד]: שלש מנות. חדש וערלה וכלאים: בכניסתן לארץ. שהרי במדבר לא זרעו ולא קצרו ולא נטעו: והוא הדין שינהגו. החדש מפורש בו מושב וקסבר כל מקום שאתם יושבים משמע וערלה וכלאים מק"ו: שאין איסורו איסור עולם. אלא כל שהה עשר בניסן דכתיב[ה] עד עצם[ו]: ואין איסורו איסור הנאה. דתנן (מנחות דף עח.) קולר לשחת ומתכיל לבהמה: ויש היתר לאיסורו. וביום שהה עשר עצמו איסורו מותר אם יש עומר קרב: כלאים שאיסורן איסור עולם. זרע חטה וחרלן אסורים הנפנים לעולם: ואסורין בהנאה. דכתיב (דברים כב) תקדש[ז] לשון הקדש[ח]: והוא הדין לערלה בשתים. אף הערלה בהה בק"ו זה בשני הוכחות אע"פ שהשלישי אין בה שאין איסורו איסור עולם מיהו איסור הנאה הוא ואין לו היתר בתוך ימי איסורו: רבי אלעזר בר"ש. פליג אלאשה וסבר דחדש אינו נוהג בח"ל ערלה וכלאים אינו אלא הלכה לו דברי סופרים כדלקמן: כל לאיסורו נוהג בין בארץ בין בח"ל כלאים שאיסורן איסור עולם ואיסורן איסור הנאה ואין היתר לאיסורן אינו דין שינהגו בין בארץ בין בח"ל והוא הדין לערלה בשתים[ט]: רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כל

אקרוב עומר והדר אכול אלא למ"ד לאחר ירושה וישיבה ניכול לאלתר לא הוו צריכי דכתיב [1]ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד בואם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד בואם אל קצה ארץ כנען [6]אי אפשר לומר עד בואם אל ארץ נושבת שכבר נאמר אל קצה ארץ כנען וא"א לומר אל קצה ארץ כנען שהרי כבר נאמר עד בואם אל ארץ נושבת הא כיצד בשבעה באדר מת משה ופסק מן מלירד[ב] והיו מסתפקין ממן שבבליהם עד ששה עשר בניסן תניא אידך ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה וכי ארבעים שנה אכלו והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו אלא לומר לך עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן [3]תניא אידך [7]בשבעה באדר מת משה ובשבעה באדר נולד מנין שבשבעה באדר מת שנאמר [2]וימת שם משה עבד ה' וכתיב [3]ויבכו בני ישראל את משה בערבות מואב שלשים יום וכתיב [4]ויהי אחרי מות משה עבד ה' וכתיב [5]משה עבדי מת ועתה קום עבור וכתיב [6]עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים [8]תעברו את הירדן וכתיב [7]והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון צא מהן שלשים ושלשה ימים למפרע הא למדת שבשבעה באדר מת משה ומנין שבשבעה באדר נולד משה שנאמר [8]ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבא שאין ת"ל היום מה ת"ל היום [9]מלמד שהקב"ה יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחדש לחדש שנאמר [9]את מספר ימיך אמלא תניא ר"ש בן יוחי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ונוהגות בין בארץ בין בחוצה לארץ והוא הדין שינהגו ומה חדש שאין איסורו איסור עולם ואין איסורו איסור הנאה ויש היתר

ביום השלישי יום הולדת את פרעה וגו' לפיכך יש לישב פירוש ראשון דודאי לא דיבר עמו אלא דוקא ביום ל"א לאבל משה דהיינו ח' ניסן ואמר לו הקב"ה בעוד שלשת ימים עם אותו יום שעמד בו דהיינו יום עשירי תעבורו ומקלה שלשת ימים דקאמר יהושע [ג]להעם היינו סוף יום שני שסמוך ליום ג' וזהו ביום ל"ב בסופו סמוך לתחלת יום ל"ג כמו ההוא דפסחים (דף יא:) במיפק תרתי ועייל תלת וכן מלינו בירמיה (לד) דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את עבדו ופריך בערכין (דף לג.) מאי קאמר שבע ותלת עבד יוצא בשבע[ד] ומשני שם לגמלכה ושבע לגרעא פי' שאם פגע בו יובל שנת ז' לגליעתו או למכירתו משלחהו אלמא אע"ג שהיובל משמע מתחלתו[ה] קורא מקץ שבע שנים הכא נמי קרי תחילת יום ג' מקלה שלשת ימים: שאין איסורו איסור עולם. פי' בקונטרס אלא כל ט"ז בלבד ויש היתר לאיסורו שביום ט"ז איסורו ניתר אם עומר קרב ולפי זה אתיא כר' יהודה דאמר במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף סח.) דכל ט"ז אסור כי ליכא עומר ואיכא למאן דאמר התם האיר המזרח מתיר: והוא הדין לערלה בשתים. פי' בקונטרס אע"ג דאין איסורו איסור עולם דמותרת בשנה רביעית מיהו איסורו איסור הנאה ואין לו היתר תוך ימי איסורו והקשה ר"ת הרי הפרי שגדל בשני ערלה אסור לעולם ואין לו היתר[ה] ופי' ר"ת דערלה זו בשנה רביעית קאמר[ו] דיש היתר לאיסורו על ידי פדיון[ז] אבל בשתים ר"ל איסורו איסור עולם ואיסור הנאה והר"ר י"ט פירש דבערלה ממש קאמר דיש היתר לאיסורו ויכי פירושו יש היתר לגרום איסור ולנוטעם[ח] וכלאים אסור לגדלם ולזורעם[ט] והקשה לו רבינו תם דקתני בספרי יש היתר לאחר איסורו משמע שהאיסור נפקע[י] וה"ר משה מפונטייז"ל מפרש דערלה יש היתר לאיסורו על ידי ג"ד דפרי ערלה אסורין עד ט"ו בשבט[כ] ואם מיסרו ג"ד חדש כשלו הרי ממהרין יום התירן וכן חדש דחדש אסור עד י"ז בניסן ואם מסרו ג"ד חדש אחר נמצא שממהרין יום התירו מה שאין כן בכלאים שאין ג"ד יכולים להתירן בשום ענין ועוד אומר ר"י דאשאין קאי דיש היתר לאיסורו לפרי שגדל בו דאינו נאסר מה שגדל לאחר ג' שנים וכן קנה שיבולת אין התבואה נאסרת משום חדש מה שגדל בקנה השבולת לאחר העומר הואיל והשנים קודם העומר[כא] ולפי זה אתי אפילו למ"ד האיר המזרח מתיר[כב]:

והוא הדין לערלה בשתים. ואם תאמר טבל ותרומה ומעשר[כג] גילף מק"ו דחדש דנוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ או כמה מצינו שהרי איסורו

1. ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה עד באם אל ארץ נושבת את המן אכלו עד באם אל קצה ארץ כנען
שמות טז לה
2. וימת שם משה עבד יי בארץ מואב על פי יי:
דברים לד ה
3. ויבכו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה:
דברים לד ח
4. ויהי אחרי מות משה עבד יי ויאמר יי אל יהושע בן נון משרת משה לאמר:
יהושע א א
5. משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אני נתן להם לבני ישראל:
יהושע א ב
6. עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר יי אלהיכם נתן לכם לרשתה:
יהושע א יא
7. והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו:
יהושע ד יט
8. ויאמר אליהם בן מאה ועשרים שנה אנכי היום לא אוכל עוד לצאת ולבוא ויי אמר אלי לא תעבר את הירדן הזה:
דברים לא ב
9. לא תוהה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימיך אמלא:
שמות כג כו

גליון הש"ס

גמ' ר"א כ"ר שמעון איבר. פליג על אבוהי וקי שבת מד ע"א: רש"י ד"ה ואסורין בהנאה וכו' לשון הקדש. אין זה המקבלא לקמן נו ע"ב וע"ש:

מוסף רש"י

אל ארץ נושבת. לאחר שעברו את הירדן (ס"א שאותה שנעבר הירדן מיושבת ונוחה שנאמר אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן וחרגוס של נושבת יקבת ר"ל מיושבת) (שמות שם לה). והיו משתפקין ממן שבבליהם. שליקטו בשבעה בחדש (יהושע ה יא). חסר שלושים יום. שהרי בטו בחייר ירד להם המן תחילה ובטו בניסן פסק שנאמר וישבות המן ממחרת (שמות שם לה). הכינו לכם צידה. בכל דבר הצריך לדרך וכלי זיינס למלחמה אמר להם לתקן ומשתה אלה אומר במאכל ומשתה הרי היו משתפקים ממן שבבליהם עד טו בניסן וכו'. בעוד שלשת ימים. בסוף שלשת ימים בעוד שהייו כאן שלשת ימים ואחר תעברו (יהושע א יא). בן מאה ועשרים שנה אנכי היום. היום מלאו ימי ושעותי ביום זה מולדתי ביום זה אמות (דברים לא ב) שלשים ושלשה ימים למפרע. שלשים יום בחנוכו של משה ושלשה ימים שהכינו להם לידה (מגילה יג:). בן מאה ועשרים שנה אנכי היום. היום מלאו ימי ושעותי, כדאי הלכה שתכפר על המיתה (שם).

מוסף תוספות

א. כדאמרינן (יבמות כ.) כה"ג דהוה דחי עשה דיבום לאו דאלמנה מן הארוסין אלא דגזרינן בראה ראשונה אטו בראה שניה. תוס' טוך. ב. ומה שאמר יהושע כי בעוד שלשת ימים היינו בסוף שלשת ימים דכתיב ויהי מקצה שלשת ימים ויעברו השוטרים בקרב המחנה וכתיב בתריה כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות היינו כריתת ירדן ומדקאמר מחר משמע דהיינו יום ד' שלאחר ג' ימים דמקצה שלשת ימים היינו בסוף כמו מקץ שבע שנים תעשה שמיטה דשביעית סופה משמטת, וכן פרש"י בפי' יהושע בעוד שלשת ימים, בעוד בסוף, עוד תתעכבו כאן ג' ימים ולאחר מכאן תעברו משמע שרוצה לומר שברביעי עברו, תוס' טוך. ג. ואפילו מאן דלית ליה מקצת היום ככולו לענין שלשים של אבלות (מ"ק יז:) מ"מ קליש ליה אבלות ואין כאן עצבות כל כך. תוס' טוך. ד. בתוס' טוך כתוב דהיינו כשתשלים שש ונרצע וחל יובל באמצע שנה שביעית, יובל מוציאו ואפי' לא נכנס בשביעית אלא יום אחד כשחל יובל מוציאו מיד. (ועי' מהרש"א) ה. שהרי ערלה זו מה שנאסר בה איסור עולם דפירות של תוך שלש שנקראים ערלה אינם מותרים לעולם ושלאחר שלש לא נאסרו מעולם ואין דין ערלה בהם. ריטב"א. והעץ לא נאסר אפילו בתוך ימי ערלה דכתיב את פריו. רמב"ן; מה שאין כן בחדש. תוס' הרא"ש. ו. ובכל עניני ערלה קאמר ולפי שבא איסורו משום ערלה כוללו עם הערלה ורבעי יש היתר לאיסורו ע"י חילול אבל ערלה גופה אתיא אף בשלשה. תוס' הרא"ש. ז. או להביא לירושלים, תוס' פסחים מד: ח. שהאדם זורע קודם לעומר תבואתו אעפ"י שנאסרת בחדש וכן הערלה מותר לנטוע אילן שהוא נעשה ערלה. רמב"ן. ט. דכתיב לא תזרע כלאים, רמב"ן. י. דאלמא בהיתר הנאה הדברים אמורים ולא בהיתר מעשה שהוא קודם האיסור. ריטב"א. כ. וביכורים. תוס' הרא"ש.